

Veiledning

2007

Til foreldre, lærere, rådgivere og ledere i skole og barnehage

Minoritetsspråklige **barn** og
ungdom
på **skole** i foreldrenes
opprinnelsesland

Innledning

Bakgrunnen for denne veilederen er rapporten "Skolegang i Pakistan. Barn med innvandrerbakgrunn som går på skole i foreldrenes opprinnelsesland." (Høgskolen i Oslo, avdeling for lærerutdanning – på oppdrag fra daværende Kommunal- og regionaldepartementet.)

Rapporten kan i sin helhet lastes ned i pdf-format: <http://www.regjeringen.no/dep/aid/pressemeldinger/pressemeldinger/2006>

Andre kilder er opplæringsloven (1998), barnehageloven (2005) og barnetrygdloven (2002) som i sin helhet kan lastes ned fra <http://www.lovdata.no>

Målgruppene for veilederen er:

- › foreldre/foresatte som vurderer skolegang for barna sine i sitt opprinnelsesland, eller som har barn som vender tilbake etter et slikt opphold
- › ledere, pedagogisk personale og rådgivere i skole og barnehage som har behov for fakta og informasjon om forholdet, for bedre å kunne håndtere situasjoner der barn og unge skal gå på skole i utlandet, og/eller når de vender tilbake etter et slikt opphold

Hensikten med veilederen:

Veilederen skal informere om regelverket som gjelder i forhold til avbrudd i og permisjon fra opplæringen i Norge.

Veilederen skal fungere som et utgangspunkt for samtale mellom foreldre/foresatte og skole/barnehage om hvordan skole/barnehage og hjem kan samarbeide i forkant av, under og etter utenlandsoppholdet.

Innhold

Veilederen gir svar på følgende spørsmål:

Aktuelt lovverk

1. Hvor lenge kan et barn med barnehageplass og en elev i norsk skole få permisjon?
2. Hvordan melder en fra om flytting til og fra utlandet?
3. Får familien barnetrygd når et barn oppholder seg midlertidig i utlandet?
4. Hvilke rettigheter har minoritetsspråklige elever til særskilt norskopplæring, morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring i barnehagen og skolen i Norge?

Å gå på skole i foreldrenes opprinnelsesland

5. Hva må gjøres før avreisen fra Norge?
6. Hvordan er skolen organisert i det landet barnet skal gå på skole?
7. Hvordan kan barn og unge videreutvikle sine norskferdigheter mens de bor og får opplæring i foreldrenes opprinnelsesland?
8. Hvordan kan kontakten mellom skole og hjem opprettholdes under midlertidige opphold i foreldrenes opprinnelsesland?

Tilbake til Norge

9. Hvordan er skolen og barnehagen organisert i Norge?
10. Hvordan opplever og mestrer barn og unge å komme tilbake til Norge etter lengre opphold i foreldrenes opprinnelsesland?
11. Hvordan bør skolen/barnehagen ta imot barn og unge som kommer tilbake til Norge?
12. Hvilke konsekvenser kan det ha for barn og unge å ha skolegang i flere land?

Aktuelt lovverk

1. Hvor lenge kan et barn med barnehageplass eller en elev i norsk skole få permisjon?

Norsk lov regulerer ikke plikt eller rett til skolegang hvis barn og unge med norsk statsborgerskap eller med annen tilknytning til Norge bor utenfor Norge. Verken norsk lov eller menneskerettskonvensjonene pålegger norske myndigheter plikt til å forhindre at foreldre sender barna sine til opprinnelseslandet (FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter art.12, og FNs verdenserklæring om menneskerettigheter art.13).

Elever som går på skole i foreldrenes opprinnelsesland, befinner seg da utenfor Norges jurisdiksjon, og eventuelle plikter og rettigheter er regulert av lovverket til det landet de er bosatt i.

Nedenfor er permisjonsbestemmelsene som finnes for barnehager, grunnskoler og videregående opplæring i Norge beskrevet. Bestemmelsene omfatter kun fravær fra opplæringen i Norge i inntil 14 dager, og gjelder så lenge barnet er bosatt i Norge.

Barnehagen

Barnehageloven med forskrifter regulerer driften i både offentlige og private barnehager, og i familiebarnehager.

Å gå i barnehage i Norge er et frivillig tilbud. Loven og forskriftene inneholder derfor ikke bestemmelser om eventuelle permisjoner for barna. Hver enkelt barnehageeier kan ha regler om foreldrenes rett til å ta ut permisjon for barnet, om permisjonens lengde, om betaling i barnas permisjonstid og andre aktuelle forhold. Foreldre må være oppmerksomme på at reglene kan variere mellom barnehager.

Foreldre som vurderer å ta barnet midlertidig ut fra barnehagen for opphold utenfor Norge, må varsle om dette til sin barnehage i god tid før avreise og be om å få orientering om gjeldende regelverk.

Grunnskolen

Opplæringsloven med forskrift gjelder for den offentlige grunnskolen i Norge, mens friskoleloven/privatskoleloven med forskrifter gjelder private grunnskoler.

Alle barn som er bosatt i Norge, har rett og plikt til grunnskoleopplæring. Opplæringsplikten gjelder for alle barn fra det kalenderåret barnet fyller 6 år, og fram til eleven har fullført det tiende skoleåret. Alle barn som oppholder seg i Norge i tre måneder eller mer, har både plikt og rett til grunnskoleopplæring. Foreldre kan velge mellom offentlig grunnskole eller godkjente private grunnskoler.

Ifølge § 2-11 i opplæringsloven kan elever i offentlige grunnskoler få permisjon i inntil to uker etter søknad til kommunen, dersom det er forsvarlig. Det er rektor ved skolen eller saksbehandler i kommunen som vurderer om det er forsvarlig eller ikke å gi eleven permisjon.

For elever i private grunnskoler kan rektor ved den enkelte privatskolen innvilge permisjon i inntil to uker etter søknad fra foreldrene, dersom rektor finner det forsvarlig. Se § 3-13 i friskoleloven.

Elever som reiser ut av Norge i en lengre periode, for eksempel for å gå på skole i et annet land, skrives ut av skolen og må skrives inn i skolen når eleven kommer tilbake. Eleven kan i enkelte tilfeller risikere å måtte bytte skole, hvis ikke skolen der eleven gikk har plass når eleven kommer tilbake. Foreldre som vurderer å ta barnet midlertidig ut fra grunnskolen for opphold utenfor Norge, må ta kontakt med skolen i god tid før avreise for å planlegge et samarbeid med skolen i den perioden som eleven er borte. Bakgrunnen for at eleven skrives ut, er at eleven ikke lengre regnes som bosatt i Norge etter opplæringsloven, og derfor ikke har rett eller plikt til grunnskoleopplæring etter norsk lov.

Videregående opplæring

I videregående opplæring reguleres bestemmelser om fravær i den enkelte skoles ordensreglement. Dersom en elev bryter ordensreglementet, kan rektor vise bort eleven i inntil fem dager. Regler om bortvisning må være gitt i ordensreglementet før rektor fattet enkeltvedtak om bortvisning (jf. § 3-8 i opplæringsloven).

Hvis en elev alvorlig forsømmer pliktene sine, ved for eksempel stadig å utebli fra opplæringen, kan fylkeskommunen vedta å vise bort eleven for resten av skoleåret. I forbindelse med bortvisning for resten av skoleåret, kan fylkeskommunen vedta at eleven skal miste retten til videregående opplæring.

Alt fravær føres på elevens vitnemål med noen unntak, jf. forskrift til opplæringsloven § 4-35 og forskrift til friskoleloven § 4-32. Rektor kan gi elever fri fra opplæringen i opptil 14 skoledager i et skoleår uten at disse dagene skal føres som fravær. Skolen har ikke myndighet til å gi permisjon til elever som skal oppholde seg i utlandet over en lengre tidsperiode. Eleven må derfor avbryte opplæringen og søke om skoleplass på nytt ved tilbakekomsten.

Elever som går på yrkesfaglige utdanningsprogram i videregående opplæring, har deler av opplæringen i bedrift, enten som lærling eller som lærekandidat. Lærlinger og lærekandidater er bundet av en kontrakt med den bedriften der han/hun jobber. I § 4-6 i opplæringsloven er det bestemt at endring og heving av lærekontrakten mellom lærlingen/lærekandidaten og lærebedriften kan skje etter samtykke fra yrkesopplæringsnemnda i fylket.

2. Hvordan melder en fra om flytting til og fra utlandet?

Familier som flytter til utlandet for minst seks måneder, skal før avreise melde fra til folkeregisteret i den kommunen de er bosatt på avreisetidspunktet. Det er straffbart å ikke melde flytting til folkeregisteret.

- › Skjema for flyttemelding er det samme ved flytting til utlandet som ved flytting i Norge.
- › Når en flytter tilbake til Norge, må en varsle folkeregisteret igjen på et særskilt skjema.
- › Skjema for melding om flytting fra og tilbake til Norge finnes på www.skatteetaten.no under stikkordet "Flyttemelding til folkeregisteret". Skjemaet kan også fås ved folkeregisteret i kommunen.

3. Får familien barnetrygd når et barn oppholder seg midlertidig i utlandet?

Barnetrygd utbetales for barn under 18 år som er bosatt i Norge, og det utbetales som regel ikke barnetrygd for barn som bor i utlandet. I noen tilfeller gis barnetrygd ved midlertidige utenlandsopphold.

Bestemmelsene om barnetrygd for barn som oppholder seg utenfor Norge, er ulike når oppholdet er i land innenfor og utenfor EØS-området¹.

Hvis barnet bor i utlandet og foreldrene er bosatt i Norge, har familien ikke rett til barnetrygd.

Norge har inngått såkalte trygdeavtaler med en rekke land utenfor EØS. Skal en familie oppholde seg i et land Norge har trygdeavtale med, kan bestemmelsene i den enkelte avtale avgjøre om barnetrygd kan gis under oppholdet eller ikke.

Mer informasjon om rett til barnetrygd finnes på NAVs nettsider² www.nav.no under stikkordene "Barnetrygd/Utland/Opphold utenfor Norge".

NAV skal ha melding, dersom barn det mottas barnetrygd for, flytter ut av landet for lengre perioder enn vanlige ferieopphold (tre-fire uker). NAV kan pålegge skolen å gi melding til trygdekontoret når elever har fravær som kan skyldes utenlandsopphold, jf folketrygdloven § 24-1.

¹ EØS-området omfatter: Belgia, Tsjekkia, Danmark, Tyskland, Estland, Hellas, Spania, Frankrike, Irland, Italia, Kypros, Latvia, Litauen, Luxemburg, Ungarn, Malta, Nederland, Østerrike, Polen, Portugal, Slovenia, Slovakia, Finland, Sverige, Storbritannia, Island, Liechtenstein, Romania, Bulgaria og Norge.

² NAV er fellestaten for trygd, arbeidsformidling og sosialtjenester

4. Hvilke rettigheter har minoritetsspråklige til særskilt norskopplæring, morsmålsopplæring og tospråklig fagundervisning i skolen/barnehagen?

Barn kan ha rett til for eksempel språkstimuleringstiltak før skolealder etter § 5-7 i opplæringsloven, og barnehagene skal ifølge rammeplanen for innhold i opplæringen i barnehagen gi barn et godt språkstimulerende miljø som innebærer både støtte til morsmålet og norskspråklig utvikling.

Elever i grunnskolen har om nødvendig rett til morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring, se opplæringslovens § 2-8 og friskolelovens § 3-5. Stortinget har i sine merknader slått fast at rett til tospråklig fagopplæring og morsmålsopplæring gjelder nyankomne til Norge og andre minoritets elever som har så dårlige norskkunnskaper at de ikke kan følge undervisningen på norsk.

Elever som har tilbud om særskilt norskopplæring, tospråklig fagopplæring og morsmålsopplæring ved utreise, vil få behovet vurdert på nytt når eleven kommer tilbake til Norge.

For elever i videregående opplæring er det ikke gitt tilsvarende bestemmelse om særskilt norskopplæring, tospråklig fagopplæring og morsmålsopplæring, men det er ingenting i veien for at dette kan gis med hjemmel i bestemmelsene om spesialundervisning, jf § 5-1.

Å gå på skole i foreldrenes opprinnelsesland

5. Hva må gjøres før avreisen fra Norge?

- Foreldrene må gi beskjed til barnets skole og barnehage og kan be om en samtale med ledelsen. Er eleven over 18 år, kan eleven selv ta kontakt med skolen. Lærlinger og lærekandidater må ta kontakt med ledelsen i den bedriften de får opplæring.
- Foreldrene må melde fra om midlertidig utflytting til folkeregisteret. Ungdom over 18 år kan selv ta kontakt med folkeregisteret.
- Foreldrene må melde fra til NAV om endringer i forhold til barnetrygden, dersom barnet som skal flytte, er under 18 år.
- Skolens og barnehagens ledelse må informere foreldrene om elevens rettigheter og plikter.
- Bedriftsledelsen må informere lærling/lærekandidat om rettigheter og plikter.
- Foreldrene/eleven/lærlingen/lærekandidaten og skoleledelsen/bedriftsledelsen bør ha en dialog om hvordan et opphold med skolegang i utlandet best kan gjennomføres for at eleven eventuelt kan videreføre sin utdanning når eleven kommer tilbake til Norge.

6. Hvordan er skolen organisert i det landet som barnet skal gå på skole?

Foreldre som vurderer skolegang for barna sine i utlandet, bør undersøke grundig om hva slags skole deres barn skal gå på.

Foreldre bør skaffe seg informasjon om følgende:

- 】 Er skolen som barnet skal gå på, privat, offentlig eller religiøs?
- 】 Tilbyr skolen standardisert opplæring med eksamener på internasjonalt nivå?
- 】 Hva skal barnet lære på de ulike årstrinnene i skolen sammenlignet med norske skoler?
- 】 Hvordan er opplæringen tilpasset barnets nivå og behov?
- 】 Hva er undervisningsspråket, og hvordan behersker barnet det språket som opplæringen foregår på?
- 】 Hva gjør skolen for å fremme lærelyst og mestring for barnet?
- 】 Hva kan foreldre gjøre for å følge opp skolegangen hjemme?

7. Hvordan kan barn og unge videreutvikle sine norskferdigheter mens de bor og får opplæring i utlandet?

Ved lengre opphold på skole i utlandet, kan barnets norskferdigheter svekkes. Det er derfor viktig at foreldrene sørger for at deres barn får opplæring i norsk og i skolefaget norsk, slik at han/hun er i stand til å fortsette opplæringen på norsk når eleven kommer tilbake til Norge. Elevene kan få undervisning i faget norsk under oppholdet i utlandet. Denne undervisningen skal utfylle den opplæringen eleven ellers får. Det kan søkes om midler til slik kompletterende norskundervisning, En orientering om dette fins på

www.fylkesmannen.no/fmt_fagomrade.asp

Kompletterende undervisning kan foregå på flere måter. Noen ganger individuelt og noen ganger i større eller mindre grupper, alt etter hvor mange elever det er i et aktuelt område.

Skoler som gir kompletterende undervisning, har ikke rett til å la elevene gjennomføre norske avgangsprøver, dersom de ikke er godkjente som friskoler av norske myndigheter. Noen elever mottar deler eller hele sin kompletterende undervisning via et internettbasert skoleopplegg, se for eksempel Globalskolen, www.globalskolen.no

Barnesanger og barnebøker, lyd bøker og barnefilmer med norsk tale er noen av hjelpemidlene som kan benyttes i forhold til barn i førskolealder.

8. Hvordan kan barn og foreldre opprettholde kontakten med skolen eller barnehagen i Norge under opphold i foreldrenes opprinnelsesland?

Det er viktig at foreldre og skolen fortsetter samarbeidet i perioden eleven er borte, og kommunikasjonsformen bør avklares og avtales før familien reiser, slik at det blir størst mulig kontinuitet i elevens opplærings situasjon.

- › Elever som går på skole i utlandet, vil ha stor nytte av å ha tilgang til Internett og e-post. På den måten kan de knytte seg til arenaer for formell norskundervisning, og de kan også kommunisere med lærere og klassekamerater fra Norge.
- › Det finnes en rekke enkle tjenester på Internett, fra "blogger" der klassen eller barnehagen kan skrive og legge ut bilder, til egne hjemmesider for skolen eller barnehagen.
- › Mange skoler legger ut ukeplaner (oppgaver og undervisningsstoff som elevene skal jobbe med i løpet av en uke) på læringsplattformer som Classfrontier eller It's learning. Det kan være mulig for elever som går på skole i utlandet, å følge med på det klassen de er en del av arbeider med.

Tilbake i Norge

9. Hvordan er skolen og barnehagen organisert i Norge?

Foreldre som kommer tilbake til Norge, bør stille følgende spørsmål til skolen eleven skal gå på:

- › Hvordan kan foreldre/ foresatte ha et tettere samarbeid med skolen i en start-fase?
- › Hvordan fungerer eleven i klassen sammenliknet med resten av elevgruppen?
- › Hvordan vurderer skolen elevens norskferdigheter etter elevens utenlandsopp-hold?
- › Hva kan skolen og foreldrene/foresatte eventuelt gjøre for å bedre elevens presta-sjoner?

Mer informasjon om foreldrerollen i Norge og nyttige ressurser finnes på:
www.fug.no

Mer informasjon om hva elevene skal lære på skolen, finnes på:
skolenettet.no

10. Hvordan opplever og mestrer barn og unge å komme tilbake til Norge etter lengre opphold i foreldrenes opprinnelsesland?

Til tross for at mange synes det er positivt å gå på skole i foreldrenes opprinnelsesland, føler noen at de har tapt utdanningstid mens de har vært borte. En del elever begynner i mottaksklasser eller får ekstra grunnskoleopplæring for voksne før de kan begynne med videregående opplæring.

Det er viktig å være oppmerksom på at elever som skal ta utdanning i Norge, trenger norskferdigheter også utover de ferdighetene de får gjennom språket de bruker i dagliglivet. Elevene må utvikle et akademisk språk på norsk for å mestre å gjennomføre videregående opplæring og høyere utdanning i Norge. På skolen i Norge lærer elevene norsk og engelsk fra 1. trinn. Elever med utdanning fra Norge klarer seg erfaringsmessig også godt hvis de velger å studere i et land der opplæringspråket er engelsk.

11. Hvordan bør barnehagen/skolen ta imot barn og unge som kommer tilbake til Norge?

Noen ganger kan begrepsutviklingen barna har fått på morsmålet i opprinnelseslandet, også virke positivt på språkutviklingen på norsk. Ofte virker det som om barna kan ha glemt norsk språk mens de har vært borte, men det er viktig å vite at det med god språkstimulering går fort å nå det nivået barna hadde i norsk før de reiste.

Elevene må få oppfølging på en slik måte at de får maksimalt utbytte av den faglige utviklingen de har hatt på skolen i foreldrenes opprinnelsesland. Skolen og barnehagen bør ha et ressursperspektiv på barn og unge som kommer fra skole i et annet land.

Det vil i de aller fleste tilfeller være en fordel hvis eleven kan begynne i samme klasse og på samme skole som eleven forlot. Elever som er skrevet ut av norsk skole ved utreise (vært borte utover de 14 dagene rektor har myndighet til å innvilge permisjon for), må skrives inn i skolen i Norge på nytt. Da kan eleven i enkelte tilfeller risikere å få plass på en annen skole, om ikke skolen eleven gikk på har plass.

Det er svært viktig at skoler som tar imot elever som kommer midt i skoleløpet, kartlegger eleven med tanke på:

- › Tidligere skolegang i Norge
- › Skolegangen i utlandet
- › Kompetansenivå i fag
- › Kompetansenivå i norsk, engelsk og på morsmålet. Vil eleven ha behov for særskilt norskopplæring, morsmålsundervisning og tospråklig opplæring?

- › Skal eleven ha tilbud om et innføringstilbud før eleven kan gå inn i ordinær klasse i grunnskolen?
- › Trenger eleven et særskilt tilrettelagt løp i videregående opplæring, eller kan eleven motta et ordinært tilbud?
- › Bør elevens timesammensetning endres for styrking i noen fag?³

12. Hvilke konsekvenser kan det ha for barn og unge å ha skolegang i flere land?

Hvis foreldre planlegger at deres barn skal ha et lengre midlertidig opphold i et annet land enn Norge, er det viktig å ha tenkt gjennom en del problemstillinger knyttet til opplærings situasjonen for barnet. Nedenfor er det listet opp fordeler og ulemper ved å få opplæring i et annet land.

Ulemper

- › Kontinuiteten i opplæringen kan få et uheldig avbrudd
- › Ved tilbakekomst til Norge kan eleven risikere å måtte bytte skole
- › Ungdom i videregående opplæring som har lærekontrakt/opplæringskontrakt med en bedrift, er ikke sikret tilsvarende plass ved tilbakekomst til Norge
- › Norskkompetansen kan svekkes
- › I land hvor det ikke er engelskopplæring, kan engelskkompetansen svekkes
- › Dersom opplæringen i utlandet skjer på for eksempel engelsk, og ikke på elevens morsmål, kan det bli vanskelig å tilegne seg lærestoffet

Fordeler

- › Barn og unge kan få styrket sin tospråklige og flerkulturelle identitet gjennom å bli kjent med og å få opplæring i de landene familien samlet sett har tilknytning til
- › Barn og unge kan få styrket sin begrepsutvikling gjennom intensiv opplæring i og på sitt morsmål
- › Barn og unge kan få styrket faglig kompetanse gjennom opplæring på språk de og foreldrene behersker bedre enn norsk
- › Opplæring på for eksempel engelsk kan styrke elevens engelskferdigheter
- › Det kan være enklere for foreldrene å støtte opplæringen, fordi de kan ha bedre kjennskap til skolesystemet i sitt opprinnelsesland enn til skolesystemet i Norge

I en helhetsvurdering hører det med at det er stor variasjon i hvordan barn og unge tilpasser seg et nytt skolesystem – både ved flytting ut av og tilbake til Norge. Uansett er det viktig at foreldrene og skolen/barnehagen er i dialog før en eventuell avreise og ved tilbakekomsten for å sikre en best mulig kontinuitet i opplæringen.

³ Skoleeieren kan omdisponere inntil 25 prosent av timene som er fastsatt i det enkelte fag når det er grunn til å anta at dette vil kunne føre til bedre måloppnåelse i fagene, se Rundskriv F-012-06, Kunnskapsdepartementet.

Utdanningsdirektoratet
Postboks 2924 Tøyen
0608 Oslo

Internett: www.utdanningsdirektoratet.no
Bestillingstorget: bestilling.utdanningsdirektoratet.no
E-post: bestilling@utdanningsdirektoratet.no
Telefaks: 23 30 12 99